

encara d'acceptació: podem ja atenuar molt aquells dubtes. El mot *ramz*, també vocalitzat *rumz*, es defineix «subtile signum: quod aliquis modo occulto indicat quasi nutu rem propinquam» (Freitag). És un mot molt antic, ja pertanyent a la llengua corànica amb el sentit d'«acte de fer l'ullet, de guinyar l'ull» («wink, zunicken», Dieterici), corresponent al verb *rámaz* 'guinyar l'ull'; però també és un mot viu actualment, com ens mostren lèxics moderns fundats en els parlars de Síria («guiñada, guiño, señal que se hace con el ojo cerrándole un poco», Cañes), d'Egipte («allusion», etc., Boqtor), del Magreb («geste, signe», Hélot), i sobretot ens consta que era corrent a l'Andalus, puix *RMa.* dóna *ramz* com a nom d'acció corresponent al verb *rámaz* «innuere manu vel capite» (p. 440) i *PAlc.* el tradueix «estilo de dezir por figura» (no completo les dades que apleguen Dozy, *Suppl.* I, 557b, i Lane).

L'antic *ronçar* ha de ser doncs una romanització d'aquest verb àrab, pres en el nom d'acció *ramz*, o una derivació romànica del substantiu corresponent *ramz*, i no ens podem meravellar que a gent que havia viscut tant en ambients semi-morisos, com Jaume Roig, Ramon Llull, Beltran i fins els Marc, se'ls hagués encomanat l'ús d'aquest mot àrab. No pot ser casual que *rumz* ~ *ramz* sigui un «nutus», una 'guinyada' i les dades més antigues que hem vist de (*ar*)*ronsar* es diguin tan repetidament del nas, de la pell (*cuyr*) i d'altres parts altes del cos, bones per fer senyes, i sobretot tan sovint de l'ull (Alcoati) i de la parpella (id., *AlcM.* s. v. *arrossament, ronsament*), o de les celles, que justament són, per dir-ho així, l'òrgan del *nutus* o *wink* per excel·lència: així no sols en Beltran sinó en Isabel de Villena: «alterà's tot, *arrunçant* la cella», i en el *Somni de Joan Joan*: «Rahó dix, *arrossant* les celles» (*AlcM.*).

Passant ara als detalls fonètics, sens dubte la vocalització més ben testificada en àrab és *ramz* (Freitag, Dieterici, Cañes, *RMa.*, *PAlc.*), mentre que *rumz* només es troba en Belot, i citat per Freitag del Firuzabadí (fi S. XIV), que altrament la dóna en una acc. diferent; tanmateix no oblidem que el parlant àrab, i fins el lexicògraf, posen poca atenció a la vocal, tan sovint fluctuant en àrab, i de tota manera indiferent per a la mútua intel·ligència; de més a més la influència velaritzadora del *r* feia que els cristians sentissin sovint com a o la *ā* àràbiga: *Marrocs-Marruecos* < *Marrâkiš, eixarop-xarope* (= cast. *jarabe*) < *šarâb*, port. *saloio* < *šabrâ*, i els altres casos aplegats per Steiger (*Contrib.*, pp. 307-14); i això mateix passava amb la vocal breu *a*, encara que Steiger no tracta de les vocals breus en el seu llibre, però els exs. es poden citar en orri: cat. *aladroc* < *azrâq, monot, sicló* (BDC xxiv, 27, 39, 50), port. *marajona*, cat. *ronsal, almadroc*, cast. *albuérbola* (*albórbola*), *hoque*. O sigui que també partint de *ramz* arribem fàcilment a *romz*; és sabut, en efecte, que les sonores àrabi-gues s'ensordien sempre a Espanya quan venien a la fi del mot, per on es comprèn que tinguem sorda en el nostre *ronsar*: *PAlc.* transcriu el nostre mot com a *ramç*, plural

*rumúç*.

D'altra banda si el català va rebre aquest arabisme en el seu sentit material i propi, en castellà el veiem repetir-se amb gran profusió en evolucions semàntiques figurades. Des de la fi del S. XIV i del XV hi veiem allí *ronce* «halago» i *roncero* «halagador», *ronceria* 'falsedat, engany' i també «rostró halagüenyo», etc. Almenys *roncer, -era*, és també ja antic en la nostra llengua, i en els mateixos ambients de l'Horta valenciana on el verb *arrunçar* se'ns ha fet trobar: «aquella nit / l'espitalera, / falsa *roncera*, / ella y sa mossa, / percint e bossa, / fins al cotó / del meu gipó / me scorcollaren, / puys no y trobaren / un diner sols / ---», «dix la *roncera* / de la tornera / (volenter pica): / en casa rica / hi ha què partir, / al monestir / dau-nos / sovent», «altres *ronceres* / e regateres, / revenedores, / enganadores / de venedors / e compradors / en pes e preus / ---», JRoig (*Spill*, vv. 926, 6255, 7519). En castellà aquest altre grup està més desenrotllat i des de més antic: Nebrija tradueix *ronçero* per «blandus» i *ronceria* per «blanditia», ja sorgeix aquest en la trad. de John Gower (a. 1399, «usava de *ronceria*, fasiéndose adevinador --- que con sus sotilesas engañava ---»); en la *Celestina* hi ha *ronce*, continuació directa de l'àr. *râmz*: «rufián, vellaco, --- que me traes engañada, bova, con tus ofertas vanas: con tus *ronces* e halagos hasme robado quanto tengo».

Doncs el cas és que aquesta mena de significat no està menys ben documentat des de l'àrab. A Egipte *ramz* es defineix avui com «allégorie», «figure allégorique, devise accompagnée de paroles pour exprimer une pensée, un sentiment», «emblème» (Boqtor), en el Magreb «chiffre» (Humbert), a Algèria «allusion, allégorie» (Beaussier); Freitag ja defineix «aenigma», «in arte rhetorica quod aliquis modo occulto ---»; en l'*Home i la Bèstia*, conte de les *Mil-i-una nits*, escrit a l'Iraq en el S. X; el participi passiu del nostre verb fou usat per Almacarí en la combinació *qašida marmûza* «poèmes où des personnes ou des choses sont indiquées à des mots couverts», Ibn Al-Khatib anomena l'alquímia *aš-šan'a al-marmûza* o sigui 'la ciència oculta, traslladada'. En fi ja hem vist que *PAlc.* dóna *râmaç* «estilo de dezir por figura» i el nostre *RMa.* com «allegoria» (pp. 108, 236, 44). Ara bé, allà on el moro o el morisc veien una allegoria o una paràbola corànica, o en general una garladura més o menys florida per fer comprendre indirectament, el cristià no hi va voler veure més que duplicitat oriental, l'engany, l'afalac, la hipocresia: el *rumz* es va convertir en *ronce*, i amb tanta més facilitat que la base semàntica ja es prestava a aqueixa interpretació malèvola en estendre's a la idea de 'fer l'ullet' o 'parlar en xifra'. El pregon fons àrab de *ronce* i *ronceria* ens el mostra flagrant JRoig en aparejar amb aquest mot quelcom de tan alt com la *súmma* de l'*Alcorà* sota la idea d'"hipocresia": «(de les dones) Tota lur çuna, / ley, art e manya, / pràctica strana, / hipocresia / e *ronçeria* / te vull mostrar» (v. 769).

Altrament en castellà la família de *ronce* va rebre